

BERTRAND RUSSELL'ın BAKIŞ AÇISINDAN ALMAN SOSYAL DEMOKRASİ HAREKETİ

Bahri Yilmaz

EU Ad Personam Jean Monnet Professor in Economics

BERTRAND RUSSELL'ın BAKIŞ AÇISINDAN ALMAN SOSYAL DEMOKRASİ HAREKETİ

“ Biz Alman sosyalistler, sadece Saint-Simon, Fourier ve Owen'in değil, aynı zamanda Kant, Fichte ve Hegel'in de soyundan geldiğimiz için gurur duyuyoruz. Alman işçi hareketi, Alman klasik felsefesinin varisidir.”

"Friedrich Engels."¹

Alman Sosyal Semokrasi (SPD) tarihini incelerken, İngilizlerin ünlü sosyal felsefecisi Bertrand Russell'in (1872-1970) kitabı ile karşılaştım ve bu tanışma, 1896 yılında ve 24 yaşındayken yayınladığı “German Social Democracy- Alman Sosyal Demokrasi- ”² başlıklı kitabı sayesinde oldu. Russell'in ilk kitabı olan ve 1896 yılının sonunda Londra'da yayınlanan bu çalışması, Russell'in Mart 1896'da yeni kurulmakta olan London School of Economics (LSE)'de SPD üzerine verdiği altı konferansı içermektedir. Kitabı, 1965 de tekrar basılmış ve 1978 de tekrar Almanca olarak yayınlanmıştır. Bertrand Russell'in dersleri ve kitabı öncelikle İngiliz kamu oyuna yöneliktir.

Bertrand Russell 1872 yılında Galler'de Ravenscroft'ta, aristokrat bir ailenin üyesi olarak dünyaya geldi ve 3 yaşında anne ve babasını kaybetti. Russell ailesi, birkaç yüzyıl boyunca İngiltere'nin siyasî yaşamında etkili olmuştur. Büyükbabası, Kraliçe Viktorya döneminde 1840'lar ile 1860'lar arasında başbakanlık görevinde bulunmuşdu. İki kez Liberal Başbakan olan büyükbabası Lord John Russell'in (1792-1878) evinde büyüdü.

Bertrand Russell, 1890'dan itibaren Cambridge Üniversitesinin ünlü ‘Trinity College’inde matematik ve felsefe eğitimi aldı ve ilk olarak matematik ve mantık üzerine çığır açan çalışmalarıyla, sosyal felsefeci olarak dünya çapında haklı bir üne kavuştu. Birinci Dünya Savaşı sırasında, İngiliz savaş karşıtı hareketine katıldı ve 1918'de altı ay hapis cezasına

¹ Bertnard Russell Die Deutsche Sozialdemokratie, Verlag J.H.W Dietz Nache,Berlin, Bonn, 1978.

² a.g.e. 53.

çarpıtıldı. Savaştan sonra çalışmalarının büyük bir bölümünü sosyo-felsefi ve siyasi sorunlara ayırdı.

1945'ten sonra nükleer silahlanma yarışına karşı çok kararlı bir duruş sergiledi ve Vietnam'daki Amerikan savaşının en kararlı eleştirmenlerinden biri oldu. Russell ölümüne kadar (1970) kararlı bir **liberal, yani özgürlükçü**, merkeziyetçilik ve otorite karşıtı bir sosyalistti.

Ona göre sosyalizm, sanayi toplumunun demokratikleştirilmesi ve insanileştirilmesi, büyük ölçekli sanayide oligopolistik mülkiyet ve güç ilişkilerinin yerini kamu mülkiyeti, kamu kontrolü ve sanayide özyönetimin alması anlamına geliyordu.³

1965 yılında Russell, Wilson yönetiminin Amerikan Vietnam savaşına verdiği desteği protesto etmek amacıyla İşçi Partisi'nden istifa etti. Yazdığı kitaplar arasında, benim dikkatimi çeken, History of Western Philosophy (1946/1995) ve “Why I am not Christian”(1968) yer almaktadır. **Bertrand Russell** 2 Aralık 1970 yılında 97 yaşında vefat etmiştir.

Alman Sosyal Demokrat Partisi (SPD)

Russell'i Alman Sosyal Demokratları ile ilgili görüşlerine geçmeden önce, o yıllardaki SPD ile ilgili kısa bir **bilgilendirme yapmak istiyorum** . SPD,1875 yılında Ferdinand Lassalle liderliğindeki Genel Alman İşçi Birliği ile August Bebel ve Wilhelm Liebknecht liderliğindeki Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin güçlerini birleştirmesiyle **kuruldu**. Parti 1890 yılında bugünkü Almanya Sosyal Demokrat Partisi adını aldı.

Partinin erken tarihi, revizyonistler ve ortodoks Marxistler arasındaki sürekli ve şiddetli iç tartışmaların yanı sıra, Alman hükümeti ve şansölyesi Otto von Bismarck'ın baskısıyla ve olağüstü hal ilanı ile mücadele etmek zorunda kalmışlardır.

SPD'nin yöneticileri ve üyeleri zaman içerisinde iki ana gruba ayrıldılar. Çeşitli zamanlarda **Ferdinand** Lassalle ve Eduard Bernstein tarafından

³ a.g.e. 50

yönetilen revizyonistler, işçi sınıfı için sosyal ve ekonomik adaletin, şiddetli sınıf mücadelesi ve devrim olmaksızın demokratik seçimler ve kurumlar yoluyla sağlanabileceğini savunuyorlardı.

Ortodoks Marksistler ise, serbest seçimlerin ve sivil hakların gerçek anlamda sosyalist bir toplum yaratmayacağına savunuyorlardı. Ayrıca egemen sınıfın savaştan iktidarı asla bırakmayacağına inanıyorlardı. XIX. yüzyılın sonlarında Alman elitleri sosyalist partiyi yeni birleşmiş imparatorluğun güvenliği ve istikrarı için bir tehdit olarak görüyordu. Bu nedenle parti 1878'den 1890'a kadar resmi olarak yasaklandı.

Bertrand Russell'in SPD üzerine Görüşleri

Russell kitabının önsözünde, kitabı yazdığı tarihte, Kaiser /imparator gücünün zirvesindeydi. Kendisi ve hükümeti Sosyal Demokratlara karşı şiddetli bir düşmanlık besliyordu ve Sosyal Demokratlar da buna yoğun bir şiddetle karşılık veriyordu.⁴diye belirtiyor. ilaveten, benim kitabı yazdığı dönemde, olaylara bakış açım ortodoks bir liberealin bakış açısıydı. İngiliz İşçi Partisi'ne ancak 1914 yılında üye olabildim.⁵

Russell'a göre, 19. yüzyılın sonlarına doğru SPD üyeleri **tamamen ortodoks Marksistlerdi** ve Almanya'da ülkeyi sosyalist bir cumhuriyete dönüştürecek bir devrimin gerçekleşmesini umuyorlardı.

Peki Russell gibi genç, **liberal** bir İngiliz aristokratının özellikle Alman Sosyal Demokrasisi hakkında ilk kitabını yazmaya teşvik eden neydi? **Bu kitap,** Kasım-Aralık 1895'te Berlin'de Alman işçi hareketini yerinde incelediği kapsamlı bir çalışmaya dayanıyordu. Berlin'e yaptığı 1895 yılında başında ve sonunda her iki seyahatte de genç Russell'a eşi Alys de eşlik etti.

Russell çifti, Ocak ve Kasım 1895 yılında Berlin'i iki defa ziyaret ettiler. Özellikle, ikinci ziyaretlerinde, LSE'de planlanan dersler için Alman Sosyal Demokrasi hareketinin sistematik bir incelemesine ayrılmıştı.

⁴ a.g.e.51

⁵ a.g.e.51

Bertrand ve eşi Alys Russell birkaç hafta boyunca kendilerini Almanyanın yaşam dünyasına kaptırdılar. Bir not defteri hazırladılar. En başından itibaren Alman demokrasisini ilk elden ve günlük siyasi yaşamı içinde tanımaya çalıştılar. İşçi hareketlerine katıldılar.

Diyalog ortakları arasında Wilhelm Lienknecht, August Bebel, Paul Singer ve sendika lideri Carl Legien gibi önde gelen **Sosyal Demokrat parti liderleri** vardı. Alys her şeyden önce sosyal demokrat kadın hareketinin liderleriyle temas kurmaya çalıştı. **Berlin, Hamburg, Dresden ve Leipzig'deki** toplantılara katıldılar ve parti yöneticileri ile görüşmeler yaptılar.

Bertrand Russell Berlin dönüşünde, kitabında yer alan ve LSE de verdiği 6 dersin başlıkları şöyledir.⁶ **(1) Marx ve Sosyal Demokrasinin Teorik Temeli; (2) Lassalle; (3) Lassalle'in ölümünden istisnai yasanın yürürlüğe girmesine kadar Alman sosyal demokrasisinin tarihi; (4) Olağanüstü Hal Yasası; (5) Sosyal refah yasasının çöküşünden bu yana Sosyal Demokrasinin örgütlenmesi, ajitasyonu, taktikleri ve programı; (6) Sosyal Demokrasinin güncel konumu.**

Russell, LSE'deki derslerine ek olarak, Şubat 1896'da Londra'da zaten üyesi olduğu Fabian Society'de bir konferans verdi.⁷ Bu konferansın konusu, Britanya ve İngiliz sosyalizmini ile Alman Sosyal Demokratlarının **siyasi stratejilerinin** bir karşılaştırılmasıydı...⁸ **Russell anti-Marxist** olmasına rağmen, Alman sosyal demokrasi hareketini yorumlarken, sempati ve eleştirel mesafeyi korumuştur.

Dersleri arasında, bana ilginç gelen, Marx üzerine LSE'de verdiği ilk dersi idi. Bu nedenle onun üzerinde kısaca durmak istiyorum.

Marx ve sosyal demokrasinin teorik temeli:

1895 yılında genç Russell'e göre, Alman Sosyal Demokrasi hareketi, Marx tarafından şekillendirilen entelektüel ve siyasi bir **partiydi**. Marx , uzun

⁶ a.g.e. 50-189

⁷ Fabian Cemiyeti 1884 yılında Londra'da kurulmuş sosyalist bir cemiyettir. Topluluğun amacı Büyük Britanya'da demokratik sosyalist bir devlet kurmaktır. Fabianlar devrimden ziyade evrimsel sosyalizme inanırlar.

⁸ a.g.e. 24

yıllar yaşadıktan Londra’da sonra 1863 yılında yine Londrada vefat etti. Russell, Kapital’in üç cildini de bir arada okuyamamıştı; sadece ilk cildin İngilizce çevirisi 1887'den beri mevcuttu, üçüncü cilt ise, ancak 1894'te yayımlanmıştı. Engels das Kapital’in ikinci ve üçüncü son cildinin yayınlanmasından sadece bir yıl sonra, 1895'te öldü.

Russell, Marx üzereine verdiği ilk dersinde, üç ana konu üzerinde durmuştur: Birincisi, Hegel’in “Diyalektik Yöntem” Tezi, ikincisi, “Artı Değer Teorisi” ve üçüncüsünde, Marx kapitalizme özgü tanımladığı, beş yasadandır biri olan, “Artan Sermaye Yoğunlaşma Yasası ve Sanayinin Çelişkisi” tezini tartışmıştır. Artı Değer teorisinin sadece kısmen doğru olduğunu kanıtlamaya çalıştı. Ona göre ikinci durum, Marx'ın doktrininin en önemli parçası olarak gördüğü “Sermayenin Yoğunlaşması Yasası ” için de geçerliydi. SPD’nin önemli liderlerinden, Eduard Bernstein, Russell’in Marx'la ilgili ilk bölümü “en az başarılı” olarak nitelendirmiştir. Bernstein bunu “yüzeysel analiz” olarak adlandırmaktadır.⁹

Bertrand Russell’in Alman Sosyal Demokrasi ile ilgili Görüşleri

Bertrand Russell’in SPD ile ilgili 1890’larındaki görüşlerini ve eleştirilerini kısaca özetlersek:

Russell, küçük gruplar dışında İngiliz sosyalizminin Marxsist olmadığını söylüyordu. Ancak bu, İngiliz sosyalistlerin Alman kökenli ve militan Marxsist sosyal demokrasiye yönelik canlı bir ilgiyi ve belli bir hayranlığını da dışlamıyordu. SPD bir Marxist ve kitlese sosyalist grup olarak bir parti içersinde birleşmiş ve kısa bir süre içersinde Reichstag'da üye sayısını artırmağa başlamıştı.¹⁰ Partinin toplantı yapmasını ve bildiri dağıtmasını yasaklayan yasalara rağmen. Yine de, SPD seçimlere katılabiliyordu ve giderek toplumdan daha fazla destek aldı..

1912'de Reichstag'daki en büyük partiydi ve ülkedeki oyların üçte birinden fazlasını aldı. Buna karşın, aynı dönemde İngiliz sosyalizmi birbiriyle

⁹ a.g.e.30

¹⁰ a.g.e.32

rekabet eden çeşitli gruplara bölünmüş durumdaydı ve Avam Kamarasında henüz bağımsız bir parlamenter güç haline gelmemiştir.¹¹

Russell, Alman sosyal demokrasisi üzerine kitabını bir sosyalist olarak değil, liberal bir demokrat olarak yazmıştır. Birinci Dünya Savaşı'na kadar reformist bir liberal olarak kaldı. **Russell, Alman sosyal demokrasisi üzerine ilk çalışmalarından itibaren, hatta sosyalist olduktan sonra bile Marxsizme eleştirel yaklaşmış ve mesafeli durmuştur. Fakat, Marxsist teorinin büyük tarihsel önemini ya da belli bir doğruluk payını red etmedi.**

Russell'ın Alman **Sosyal Demokrasisi** üzerine yazdığı kitap, iki sosyo-politik kampın sert ve uzlaşmaz bir düşmanlık içinde karşı karşıya geldiği Prusya ve Alman imparatorluğu ile ilişkilerini tartışıyor.¹²

Ancak, Alman sosyal demokrasisi de günlük siyasetini, Marx'ın dokunulmaz kabul edilen doktrinine bağlamıştı. Partinin zayıf tarafını, **doktriner bir ideolojik parti olarak, 'pratik-teorik olmayan' bir tutum ve siyasi hareketsizlik eğilimindeydi.** Russell, SPD'nin idealist, birlikçi ve disiplin gibi etkileyici erdemleri olduğuna da işaret ediyordu.¹³ Buna ilaveten, Russell'a göre, Sosyal Demokrasi ne sadece bir siyasi parti ne de sadece bir ekonomik teoridir; tam bir dünya ve insani gelişim felsefesidir. Kısacası, bir din ve bir etiktir.¹⁴

Marxsist sosyalizmin Alman işçileri üzerindeki etkisi ve reformist, dini coşkuyu harekete geçirme ve inanç yoluyla günlük destek toplama yeteneğinde yatmaktadır. Ayrıca onlara sadece din ve yurtseverliğin sağlayabileceği bir kararlılık ve mücadele isteği vermiştir.¹⁵

Alman Sosyal Demokrasisi, 1895'te genç Russell'a kendini sunduğu şekliyle, entelektüel ve siyasi olarak Marx tarafından şekillendirilmiş bir

¹¹ a.g.e.32

¹² a.g.e.125-142.

¹³a.g.e..35

¹⁴ a.g.e. 53

¹⁵ a.g.e. 36

partiydi ve kendi anlayışı ve politikaları, ondan kaynaklanan ve değişmez ideolojik inançlar haline gelen bazı teorik temel taşlarına dayanıyordu.¹⁶

Ancak 1890'ların Alman işçi hareketi sadece Marxsist doktrin tarafından değil, aynı zamanda Prusya-Alman devletindeki, özellikle de 'sosyalist yasa' altındaki acı deneyimleri tarafından şekillendirilmiştir. Russell, Alman Sosyal Demokrasisinin ideolojik-politik doktrinerizmi ile imparatorluktaki önde gelen sosyalistlerin anti-demokratik uzlaşmazlığı arasında psikolojik bir bağlantı olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.¹⁷

Russel'a göre bu antogonizm, köklü iç reformlar yoluyla çatışmayı zamanında yatıştırmak için hiçbir şey yapılamazsa, iç savaşla açık bir yüzleşmeye veya kendi kendini yok eden bir dış savaşa sürüklenmeye mahkumdur.¹⁸

"Neden komünist değilim" başlıklı bir makalesinde Russell şöyle yazmıştır: "Marx ile her zaman anlaşmazlık içinde oldum. Ona yönelik ilk düşmanca eleştirim, 1896 yılında ortaya çıktı. Ancak modern komünizme yönelik itirazlarım, Marx'a yönelik itirazlarımdan daha derindir. Özellikle felaket bulduğum şey demokrasinin ortadan kaldırılmasıdır."¹⁹

Öte yandan Russell, Batı'nın siyasi demokrasisinin, kapitalist ekonomik gücün artan yoğunlaşması tarafından her zaman içeriden tehdit edildiğini düşünüyordu. Sadece "demokratik devlet bu ekonomik gücü kendi kontrolüne tabi tutmayı başarabilmiştir".²⁰

Sonuç:

SPD'nin kurulduğu 1895 yılından bu güne kadar 130 yıl geçti. Bu süre içerisinde, SPD mevcut aristokrasi ve Otto von Bismark yönetimine, Hitler rejimine karşı büyük ve uzun soluklu bir mücadele vermişlerdir.

¹⁶ a.g.e. 36

¹⁷ a.g.e.35

¹⁸ a.g.e. 46

¹⁹ a.g.e. 49

²⁰ a.g.e. 49

İkinci dünya savaşı sonrasında, Almanyanın yeniden inşasına ve demokratik yapılanmasına önemli katkıları olmuştur. Diğer bir özelliğide, her dönemde parti içersinde ideolojik alanda sert tartışmaları olmuştur, fakat her zaman ortak bir uzlaşma kültürünü benimsemişlerdir. Ayrıca, gerek iktidarda oldukları zaman ve gerekse muhalefette kaldıkları dönemlerde hep güçlü, donanımlı ve liyakatli kadrolarla çalışmışlardır. Zaman içersindeki gelişmelere ve değişime uyum sağlamışlardır. Altyapısını, işçi sınıfı ve sendikalar ile, 1914 de yaşama geçen ve Alman üniversite öğrencilerinin üye olduğu Jungsozialisten (JUSOS)- oluşturmaktadır..

Bu makalenin hazırlamasında. Bertrand Russell'n "German Social Democracy" 1896 yılında basılan kitabı temel kaynak olarak alınmış ve ayrıca, kitap içersinde yer alan Archim v. Borrier'in yorumlarından faydalanılmıştır.